

Derasja/Predikatie rabbijn Menno ten Brink, LJJ Amsterdam

Korach, 19-06-2020

Tora en Talmoed, de hele rabbijnse literatuur, staat bol van discussie. De voors en tegens staan altijd genoemd in de discussie tussen de rabbijnen. *Eloe wa eloe*, zowel deze als deze woorden zijn de woorden van de levende God, mits zo zegt Pirkee awot (5:21), het een machloket *lesjeem sjamajiem* is, een discussie vanwege de hemel, met andere worden voor een goede zaak. Discussie is misschien wel waar het Jodendom op gebaseerd is. Het begon al bij de schepping in Gan Eden, de discussie tussen Adam, Eva en de slang, Adam die ter verantwoording wordt geroepen over zijn gedrag. Maar ook Awraham, Jaakov, Job, noem ze maar op gaan in discussie, zelfs met God. Jaakov krijgt daardoor zelfs een andere naam: Jisraeel, hij die gestreden heeft met God, en overwonnen heeft.

Korach stond op tegen Mosje en Aaron, hij pleitte, zoals God zelf gezegd had voor een koninkrijk van priesters en een heilige natie (Ex 19:6). Hij ageerde tegen Mosje en Aaron en de hele stam van de Levieten, dat alleen zij zich opstelden als heilig en als priesters. Maar iedereen was toch gelijk. Hij propageerde radicale egalitaire sentimenten. Probleem met Korach was niet eens wat hij zei, want op zich heeft hij gelijk dat ieder gelijkwaardig is en wie heeft het recht om zichzelf boven de ander te plaatsen? Het probleem met Korach was, dat wat hij zocht in zijn opstand, geen samenleving was waar iedereen gelijke rechten had, en iedereen een priester zou zijn, hij daagde het leiderschap uit, omdat hij zelf leider wilde worden, hij wilde de macht. Waarom zou het onder zijn leiderschap beter zijn dan onder Mosje en Aaron? Maar er waren meer opstandelingen: Datan en Awiram, uit de stam Ruben, de oudste van Jaakov. Zij waren gefrustreerd omdat zij geen leiderschapsrol hadden, waarom alleen de stam Levi? En er waren 250 mannen van aanzien, die ook gefrustreerd waren na het Gouden kalf, toen alleen de stam Levi de macht kreeg in plaats van alle eerstgeboren mannen. Deze twee groepen, zouden het niet leuk hebben gevonden als Korach de macht had gegrepen, want dan hadden zij geen rol gehad. En zo gold dat over en weer voor de anderen. Het enige doel was om het leiderschap omver te werpen, ten behoeve van hun eigen frustratie. Niet ten behoeve van het hele volk.

Wat Mosje het meest stak, was de onwaarheid die met name Datan en Awiram spraken: "In Egypte hadden we het goed, dat was een land van melk en honing, terwijl het juist een land was waar ze slaven waren geweest, onvrij, gemarteld. Dat maakte de discussie van Korach en de anderen tot een discussie *lo lesjeem sjamajiem*, juist niet voor de goede zaak. De opstandelingen en hun argumenten waren wel goed, maar ze baseerden zich op onwaarheid en probeerden met leugens, het volk voor zich te winnen. Ze namen de benaming over voor het land van hun toekomst, naar het land waar ze juist vervolgd werden, slaven waren geweest. Daarmee verander je je eigen geschiedenis, en het doel waarom het joodse volk uit Egypte was bevrijd: Slaven waren wij in Egypte, *awadiem hajinoe bemitsrajiem, ata ata bene choriem*, maar we zijn juist de kinderen van de vrijheid, en gaan die vrijheid ook tegemoet. Het is niet voor niets dat de zwarte beweging in de VS, onze bevrijding uit Egypte omhelsd heeft in hun eigen vrijheidsstrijd, met die rauwe stem van Louis Armstrong:

Go down Moses
Way down in Egypt land
Tell all pharaohs to
Let my people go!

When Israel was in Egypt land
Oppressed so hard they could not stand
Let my people go!

Sinds de moord op Georg Floyd, staat de wereld in brand. En terecht. Daarna nog een zwarte man die in de rug geschoten werd, nog wel met twee kogels. Duidelijk een man op de vlucht, ook al had hij een stroomstoot apparaat in zijn hand. Gisteravond werd een man in Eindhoven, die dreigend zwaaide met een groot mes, na waarschuwingsschoten ook neergeschoten, maar dat gebeurde zoals de geweldsinstructie is: in de benen.

Misschien ook door de gevangenschap van de corona maatregelen, die onzekerheid van deze tijd, sloeg de vlam in de pan. Overal opstanden, tegen de gevestigde orde, tegen de politie, omdat de zwarte bevolking anders wordt behandeld dan de rest. Helaas is dat nog steeds zo, en daar moet keihard tegen opgetreden worden. Maar niet met vernielingen, niet met een moderne beeldenstorm, niet met plunderingen, brandstichtingen, niet met geweld, daar zijn nog nooit problemen mee opgelost. Demonstraties, zoals indertijd Martin Luther King, hand in hand met andere geestelijk leiders zoals rabbi Awraham Herschel, die vreedzaam demonstreerden tegen racisme, geïnstitutionaliseerde discriminatie, het wegzetten van mensen om wie ze zijn, hun huidskleur, hun religieuze overtuiging, hun etnische afkomst of seksuele geaardheid. Zoals Korach zei: ieder mens is heilig en we zijn gelijk, maar dat is eigenlijk niet zo: ieder mens streeft er naar heilig te zijn, geen van ons is heilig, en we zijn niet gelijk, maar we zijn wel gelijkwaardig aan elkaar: hoe je er ook uitziet, wie en wat je ook bent. Want, als je het religieus uitgelegd wilt hebben: ieder mens is naar Gods evenbeeld geschapen, zonder uitzondering.

Waar de demonstranten de mist mee ingaan is het vernietigen van de geschiedenis, door de beeldenstorm anno 2020. Vernielen en bekladden van beelden uit het verleden van monumenten van mannen (nog een smet op ons blazoens van de geschiedenis, dat er bijna geen beelden van vrouwen staan) die in een behoorlijk ver verleden heel bijzonder zijn geweest, is niet acceptabel. Deze mannen zijn voorbeelden van een stuk geschiedenis van ons volk, waar we toen trots op waren, die ons land ook hebben gemaakt tot wat ze nu is, de basis onder ons volk hebben ze gelegd. Maar toch: toen hebben ze niet gehandeld zoals we dat nu zouden hebben gedaan naar de multiculturele normen en waarden, zoals ze verankerd liggen in de Grondwet, en de internationale wetten en regels tegen discriminatie, racisme en antisemitisme. Tegen uitsluiting van vrouwen en noem maar op. En ook Joden hebben daar aan meegedaan, zoals iedereen in die tijd. Jodendom kende ook slaven. Het grote verschil tussen Egypte en Israël was alleen dat we slaven mochten houden mits we voldeden aan humanitaire regels van toen, zoals dat al in Tora vastligt. Omdat ook tot slaaf gemaakt, mensen zijn, naar Gods evenbeeld geschapen. Mensen die tot slaaf waren gemaakt, moesten ook weer in vrijheid gesteld worden, als men dat zelf tenminste wilde, in het 7^e jaar.

De VOC en de West Indische Company (WIC) waren enorme handelsondernemingen in de Gouden Eeuw, die gebruik hebben gemaakt van slaven, voor de welvaart van Nederland. Andere tijden, en onacceptabel vandaag de dag. Maar wij verwijderen de regels over de slaven ook niet uit Tora, we zeggen niet met Korach, dat het verleden anders was dan het is. Beelden weghalen, mannen die symbool staan voor de opbouw van landen en volkeren wegschrijven uit de geschiedenis klopt niet. Laat de beelden staan en beklad ze niet, maar laten we de overheden op het hart drukken om bij deze monumenten de hele waarheid van onze geschiedenis te vertellen, door een tekst eraan toe te voegen over het slaven verleden, zodat het beeld de echte waarheid vertegenwoordigt, de voors en tegens. Met de kennis van nu, moeten we wat doen, en meehelpen discriminatie en racisme te bestrijden. Zwarte Piet mag dus niet meer omdat mensen daardoor gekwetst worden. Piet is voldoende. Het woord negerzoen is verbannen, het product is er nog, de Moorkop mag niet meer, misschien klopt Bossche Bol ook niet, want dan beledigen we de Bosschenaren. Zeeuws Meisje is ook op het randje, en waar ik serieus een pleidooi voor wil houden is dat we nu ook eindelijk het woord Jodekoeken van die blikken koeken laten halen. Het product mag blijven, maar noem het koek of zoiets. Ik hoor daar niemand meer over. Ik eet ze uit principe niet, ik voel me gekrenkt ieder keer dat ik er langs loop.

Mensen zijn niet gelijk, en niemand is heilig. Mensen hebben nu eenmaal verschillende kleuren, verschillende geaardheid, ethische en religieuze achtergronden, en dat is alleen maar goed want alle mensen zijn naar Gods beeld geschapen. Mensen moeten dus ook gelijkwaardig in de samenleving kunnen leven, zonder racisme, zonder discriminatie, zonder antisemitisme. Moderne Beeldenstormen lossen racisme niet op, maar wel objectief onderwijs, objectieve informatie over onze geschiedenis, bij de monumenten, ook over die aspecten van onze geschiedenis waar we niet trots op hoeven te zijn. Over monumenten gesproken: vanmiddag waren Riette en ik bij het slaan van de eerste paal van het namenmonument, eindelijk na 14 jaar komt het er. Ter nagedachtenis aan de 102.000 Joden en Sinti en Roma die vermoord werden. Die geschiedenis moet doorgegeven worden, met de namen van ieder persoon die vermoord werd, als waarschuwing, en als objectieve geschiedenis van ons land. Het monument van dankbaarheid dat op die plek stond is verwijderd. Niet kapot gemaakt, zoals het nooit beschadigd is door wie dan ook van de joodse gemeenschap, ondanks het feit dat het een schande was dat het er stond. Nu komt het in het weteringplantsoen, het wordt niet vernietigd, maar er komt wel een aparte plaquette bij, over de geschiedenis van dat vreselijke monument van schande, zodat iedereen die het ziet, ervan kan leren, en de geschiedenis nooit vernietigd of verdraaid zal worden. Korach ging de mist in toen hij onze geschiedenis verdraaide, laten we altijd blijven waken om alle aspecten van wat er vooraf is gegaan aan de volgende generaties te blijven doorgeven.

Rabbin Menno ten Brink,

19 juni 2020